

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Marzeny Kidackiej
”Odpowiedzialność karna a konstrukcja handlowej spółki osobowej w organizacji”

1. Uwagi ogólne

Recenzowana monografia pt. *Odpowiedzialność karna a konstrukcja handlowej spółki osobowej w organizacji* stanowi rozprawę doktorską. Autorka wyjaśniła we wstępie do pracy, że głównym celem tego opracowania jest przedstawienie problematyki odpowiedzialności karnej spółki osobowej w stadium po podpisaniu umowy spółki, a przed wpisem do Krajowego Rejestru Sądowego. Odpowiedzialność karna jest analizowana na gruncie prawa karnego, kodeksu spółek handlowych, kodeksu karnego skarbowego oraz ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary. Zagadnienie to stanowi główny problem badawczy rozprawy. Problemem sformułowanym w głównej tezie badawczej Autorka zajmuje się przez większość pracy i we wnioskach końcowych udziela odpowiedzi na postawione pytania. Z uwagi na określony tytułem przedmiot pracy badana jest także przez Autorkę podmiotowość spółki osobowej na tle historycznym, prawnoporównawczym i konstrukcyjnym. Zagadnieniom tym Autorka poświęca bardzo dużo miejsca w pracy. Autorka formułuje także szereg szczegółowych problemów badawczych, a w szczególności czy w obecnym stanie prawnym prawidłowe jest wyodrębnienie bytu prawnego powstałego między zawarciem umowy spółki osobowej a wpisem do rejestru oraz czy wyodrębnienie tego bytu ma znaczenie z punktu widzenia prawa karnego *sensu largo*.

Autorka podjęła się opracowania tematu trudnego i złożonego. Praca łączy bowiem w sobie problematykę z zakresu prawa spółek handlowych oraz prawa karnego. Podjęta przez

Autorkę w obszarze prawa handlowego problematyka konstrukcji handlowej spółki osobowej w organizacji jest skomplikowana, rodząca wiele problemów interpretacyjnych, różnie ocenianych w doktrynie i orzecznictwie. Autorka zajmuje stanowisko wobec tych problemów. Udziela odpowiedzi w zakresie odpowiedzialności karnej związanej z działalnością handlowej spółki osobowej w organizacji. Nawet jeśli Autorka nie przekona wszystkich do zaakceptowania przedstawionych w rozprawie poglądów, to z pewnością skłoni do refleksji naukowej, co niewątpliwie należy ocenić pozytywnie.

Treść pracy jest co do zasady zgodna z jej tytułem. Można mieć pewne wątpliwości, czy z uwagi na przedmiot pracy, który dotyczy kwestii odpowiedzialności karnej w aspekcie handlowej spółki osobowej w organizacji, koniecznym było poświęcenie ponad 170 stron czyli ok. 1/2 pracy na rozważania dotyczące problematyki konstrukcji handlowej spółki osobowej w organizacji. Uzasadnieniem dla takiego rozkładu zagadnień i ich obszerności może być skomplikowana problematyka konstrukcji handlowej spółki osobowej w organizacji. W szczególności, że zagadnienia te nie są często jednoznacznie uregulowane prawnie co wywołuje liczne wątpliwości interpretacyjne oraz rozbieżne poglądy doktryny. Pewne wątpliwości z uwagi na zakres opracowania określony w tytule pracy może także wywoływać, potrzeba tak szczegółowej analizy niektórych zagadnień, które pozostają tylko w pośrednim związku z przedmiotem pracy. Przykładem może być rozdział VI pracy, który dotyczy pojęcia i prawnej regulacji handlowej spółki kapitałowej przed rejestracją, podczas gdy przedmiotem opracowania jest odpowiedzialność karna związana z handlową spółką osobową w organizacji (a nie handlową spółką kapitałową).

Układ pracy jest w zasadzie przejrzysty i czytelny. Podział na rozdziały, a rozdziałów na podrozdziały i punkty porządkuje zebrany materiał. Kolejność przedstawienia w pracy poszczególnych zagadnień jest prawidłowa. Poza wcześniejszy przedstawionymi uwagami, zasadniczo zachowane są właściwe proporcje pomiędzy poszczególnymi rozdziałami oraz podrozdziałami.

Opracowanie jest obszerne, gdyż liczy 377 strony maszynopisu, z czego uwagi merytoryczne 317 stron. W pracy zostały przedstawione najważniejsze zagadnienia związane z zakreślonym w tytule przedmiocie opracowania. Przedstawione w rozprawie zagadnienia mają zawsze merytoryczne uzasadnienie i związane są z przedmiotem pracy. Zagadnienia są analizowane w sposób wnikliwy i wszechstronny.

Temat pracy został trafnie dobrany. Zagadnienie odpowiedzialności karnej w aspekcie handlowej spółki osobowej w organizacji nie jest w sposób pogłębiony i wszechstronny przeanalizowane. Temat ten jest rzadko podejmowany w literaturze. Potrzeba takiej rozprawy

wynika więc zarówno z powodów merytorycznych, jak i potrzeb praktyki. Problem ten posiada bowiem istotny wymiar praktyczny. Temat w pracy został przedstawiony problemowo. Autorka zajmuje się licznymi kwestiami wywołującymi wątpliwości interpretacyjne a posiadającymi także duże znaczenie praktyczne.

W pracy zostały wykorzystane liczne opracowania naukowe oraz orzecznictwo sądowe. Autorka wykorzystwała liczącą aż 505 pozycji bibliografię w języku polskim oraz liczącą 39 pozycji literaturę w języku niemieckim i angielskim. Należy podkreślić, że w pracy zostały wykorzystane wszystkie istotne dla przedmiotu opracowania publikacje krajowe. Autorka korzystając z publikacji, zawsze dokonuje oceny zawartych w nich poglądów, a w przypadku ich krytycznej oceny, zawsze stara się w sposób merytoryczny i wyczerpujący uzasadnić swój odmienny pogląd.

Autorka w pracy wykorzystwała także 67 orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego oraz również 67 orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości UE oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Wykorzystała wreszcie 103 orzeczeń Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych.

Pracę zamykają wnioski końcowe. Przedstawione są w nich przede wszystkim tezy, które dotyczą kwestii kontrowersyjnych lub niedostatecznie do tej pory omówionych w literaturze. Do sformułowania wniosków wykorzystuje głównie metodę formalno-dogmatyczną analizy przepisów. Korzysta także z metody analizy i krytyki literatury przedmiotu oraz pomocniczo metody historycznej.

Bardzo duża ilość przedstawionych zagadnień, wzajemne ich powiązania, przedstawione interpretacje oraz próby rozwiązania skomplikowanych problemów, sprawiają że rozprawa jest ciekawym opracowaniem.

Praca jest napisana dobrym językiem prawniczym. Nie budzi zastrzeżeń, także pod względem stylistycznym i językowym.

2. Uwagi szczegółowe

Praca składa się tylko z 10 rozdziałów: Rozdział I. *Odpowiedzialność karna na tle innych rodzajów odpowiedzialności represyjnej – zagadnienia wprowadzające*; Rozdział II. *Istota i koncepcja regulacyjna handlowych spółek osobowych w ujęciu historycznym*; Rozdział III. *Istota spółki osobowej w organizacji Zagadnienia pojęciowe*; Rozdział IV. *Spółka w organizacji. Aspekty prawno-porównawcze*; Rozdział V. *Konstrukcja osobowej spółki han-*

dlowej – zarys problematyki; Rozdział VI. Pojęcie i prawna regulacja handlowej spółki kapitałowej przed rejestracją; Rozdział VII. Pojęcie i charakter prawny handlowej spółki osobowej w organizacji; Rozdział VIII. Konstrukcja handlowej spółki osobowej w organizacji a odpowiedzialność karna gospodarcza; Rozdział IX. Konstrukcja handlowej spółki osobowej w organizacji a odpowiedzialność karna skarbowa; Rozdział X. Spółka osobowa w organizacji a odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

W pierwszym rozdziale Autorka przedstawia zagadnienie odpowiedzialności karnej na tle innych rodzajów odpowiedzialności represyjnej. Rozpoczyna od wyjaśnienia pojęcia odpowiedzialności prawnej oraz przedstawia jej rodzaje. Następnie definiuje pojęcie odpowiedzialności represyjnej oraz krótko charakteryzuje rodzaje tej odpowiedzialności: karna; dyscyplinarna; administracyjna; lustracyjna; z tytułu przekroczenia prędkości; podmiotów zbiorowych; za wykroczenia. Dla scharakteryzowania tych rodzajów odpowiedzialności posiłkuje się bardzo bogatą bibliografią, w tym obcojęzyczną oraz orzecznictwem, także sądów europejskich. W zakresie przedstawianego przez Autorkę podziału rodzajów odpowiedzialności represyjnej budzi wątpliwości wyodrębnienie rodzaju odpowiedzialności represyjnej w postaci odpowiedzialności z tytułu przekroczenia prędkości. Trudno tu mówić o rodzaju odpowiedzialności represyjnej ale raczej, jak zresztą nazwała Autorka, można mówić o odpowiedzialności z tytułu przekroczenia prędkości, która powoduje odpowiedzialność o charakterze administracyjnym oraz za wykroczenie. Ciekawe są natomiast rozważania dotyczące konieczności obowiązywania zakazu *ne bis in idem*, także w zakresie odpowiedzialności administracyjnej i w prawie wykroczeń, gdy chodzi o ten sam czyn i gdy charakter tego rodzaju odpowiedzialności, w szczególności w zakresie sankcji jest taki sam. W tym rozdziale Autorka zajmuje się również zbiegiem odpowiedzialności represyjnej.

W pierwszym rozdziale Autorka omawia także bardzo szczegółowo zasady odpowiedzialności karnej na gruncie Konstytucji RP: zasadę *nullum crimen sine lege* oraz zasadę *nulla poena sine lege*.

Rozdział drugi poświęcony jest uregulowaniu handlowych spółek osobowych w ujęciu historycznym. Autorka przedstawia uregulowania w zakresie spółek handlowych począwszy od Kodeksu handlowego z okresu przedwojennego. Zajmuje się w szczególności zagadnieniem podmiotowości prawnej spółek osobowych, przytaczając liczne poglądy doktryny, poczynając od okresu międzywojennego. W tym zakresie prezentowane bardzo różnego poglądy, przyznające spółkom osobowym osobowość prawną, odmawiające jej przyznania, wreszcie uznające spółki osobowe za ułomne osoby prawne.

Autorka prowadzi dalej rozważania co do charakteru prawnego spółek osobowych po zmianach ustrojowych, czyli po okresie powojennym. Koncentruje się na uregulowaniach w tym zakresie Kodeksu spółek handlowych, który jednoznacznie przyznał osobowość prawną spółce osobowej. Zajmuje się kwestiami dotyczącymi chwili powstania spółki jawnej oraz przekształcaniem spółki cywilnej w spółkę jawną.

Trzeci rozdział pracy jest szczególnie istotny, gdyż Autorka zajmuje się problematyką spółki osobowej w organizacji. Koncentruje się w tym rozdziale na zagadnieniach pojęciowych. Spółki osobowe posiadają zdolność prawną, zdolność do czynności prawnych, zdolność sądową i zdolność procesową. Autorka wyjaśnia więc na początku ogólnie pojęcie podmiotowości prawnej, a przede wszystkim podmiotowość cywilnoprawną, jej cechy oraz pojęcie osobowości prawnej. Wyjaśnia pojęcie podmiotowości prawnej w relacji do: stosunku prawnego, interesu prawnego, zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych.

W rozdziale tym zajmuje się Autorka także podmiotowością prawną spółek i wskazuje cechy przemawiające za istnieniem podmiotowości prawnej spółek osobowych. Spółki osobowe nie mają wprawdzie w prawie polskim osobowości prawnej ale posiadają zdolność prawną, a więc są podmiotami praw i obowiązków. Posiadają także zdolność do czynności prawnych, zdolność procesową i sądową.

W rozdziale tym Autorka omawia także jednostki organizacyjne, a ściślej samodzielne jednostki organizacyjne. Wreszcie charakteryzuje ułomne osoby prawne przedstawiając liczne koncepcje dotyczące tej grupy podmiotów.

Czwarty rozdział pracy jest poświęcony spółce w organizacji w aspektach prawno-porównawczych. Autorka ogranicza się do szczegółowego opisu spółki w organizacji na przykładzie Niemiec. Autorka wybrała prawo niemieckie, ponieważ ustawodawca wyróżnia w tym ustawodawstwie zarówno spółkę osobową, jak i spółkę kapitałową w organizacji. W rozdziale tym Autorka najpierw charakteryzuje ogólnie typy spółek w prawie niemieckim, a następnie omawia charakter i funkcjonowanie spółki kapitałowej oraz osobowej w organizacji. Autorka wykorzystuje liczną literaturę niemieckojęzyczną.

W rozdziale piątym Autorka przedstawia konstrukcję osobowej spółki handlowej. Rozpoczyna od wyjaśnienia pojęcia spółki osobowej. Z uwagi na brak legalnej definicji spółki osobowej przedstawia definicje spółki osobowej sformułowane w doktrynie. Opisuje teorie spółki osobowej, które wyjaśniają w sposób syntetyczny jej istotę. Pojęcie spółki osobowej trafnie definiuje jako trwały stosunek umowny łączący współników, będących stronami umowy spółki. Wskazany stosunek prawny posiada zarówno charakter obligacyjny, jak i organizacyjny. Uznaje spółkę osobową jako swoistą wspólnotę prawną z więzami między

wspólnikami, które identyfikuje cele oraz wspólne działania wspólników. Posiada odrębność na płaszczyźnie spółka – wspólnicy w trzech aspektach: majątkowym, odpowiedzialności za zobowiązania oraz reguł dotyczących działalności spółki. Porównuje pojęcie spółki osobowej oraz pojęcie przedsiębiorstwa (przedsiębiorcy). Prezentuje także klasyfikację spółek.

W dalszej części tego rozdziału opisuje powstanie osobowej spółki handlowej przedstawiając etap przygotowawczy do zawarcia umowy, zawarcia umowy spółki oraz wpisu do rejestru.

Wreszcie w rozdziale tym Autorka przedstawia także typy spółek osobowych w znaczeniu różnych ich podziałów. Więcej miejsca poświęca typologii spółek w aspekcie spółek kapitałowych w organizacji.

Rozdział szósty pracy poświęcony jest pojęciu i prawnej regulacji handlowej spółki kapitałowej przed rejestracją. Autorka najpierw wyjaśnia pojęcie i źródło prawnej regulacji spółki kapitałowej przed rejestracją, a następnie krótko definiuje etapy powstawania spółki kapitałowej. W dalszej części tego rozdziału zajmuje się prawną regulacją spółki kapitałowej przed rejestracją, a w szczególności przepisami, które mają zastosowanie do tego etapu tworzenia spółki. Więcej miejsca poświęca problematyce odpowiedzialności w spółce kapitałowej w organizacji. Zasadą jest, że za zobowiązania spółki kapitałowej w organizacji odpowiadają solidarnie spółka i osoby, które działały w jej imieniu.

Szerzej Autorka w tym rozdziale zajmuje się problematyką charakteru prawnego spółki kapitałowej przed rejestracją. Zwraca uwagę, że w zakresie odpowiedzialności za zobowiązania spółki przedorganizacyjnej, osoby zamierzające utworzyć spółkę ponoszą odpowiedzialność osobistą, solidarną i pierwszorzędną. Zajmuje się także kwestiami związanymi z określeniem chwili powstania spółki akcyjnej w organizacji, co posiada kluczowe znaczenie dla określenia praw i obowiązków oraz odpowiedzialności założycieli spółki w okresie przed powstaniem spółki w organizacji. Przedstawia poglądy doktryny w tym zakresie i dokonuje ich oceny. Wreszcie zajmuje się charakterem prawnym spółki kapitałowej w organizacji, w szczególności zagadnieniem podmiotowości prawnej spółki w organizacji. Trafnie wskazuje, że spółka kapitałowa w organizacji nie jest odrębnym typem spółki handlowej ale pierwszą formą ustrojową bytu prawnego spółki z o.o. lub spółki akcyjnej.

Rozdział siódmy pracy jest poświęcony pojęciu i charakterowi prawnemu handlowej spółki osobowej w organizacji. Autorka najpierw wyjaśnia pojęcie osobowej spółki handlowej w organizacji, posiłkując się poglądami doktryny w tym zakresie. Następnie zajmuje się problemem w ogóle dopuszczalności istnienia handlowej spółki osobowej w organizacji. Zagadnienie to związane jest z tym, że w kodeksie spółek handlowych brak jest ogólnych prze-

pisów dotyczących spółek osobowych w organizacji. Autorka słusznie uważa, że w odniesieniu do osobowych spółek handlowych powinno się wyróżniać formę ustrojową spółki w organizacji. W tej formie ustrojowej osobowe spółki handlowe istnieją prawnie już od chwili zawarcia umowy spółki.

W dalszej części tego rozdziału Autorka zajmuje się prawnym charakterem handlowej spółki w organizacji, a w szczególności problematyką podmiotowości osobowej spółki handlowej przed rejestracją. Chodzi dokładnie o okres po zawarciu umowy spółki jawnej a przed jej rejestracją. Kwestią wywołującą wątpliwości, którą analizuje Autorka, jest prawny charakter stosunków prawnych nawiązywanych w tym okresie. Wątpliwości w doktrynie budzi także kwestia podmiotowości prawnej spółki osobowej w organizacji. Słusznie Autorka przyjmuje, że spółkę osobową w organizacji trudno zakwalifikować jako spółkę cywilną uznawaną za zobowiązanie. Spółka osobowa w organizacji ze swoją konstrukcją jest natomiast bliższa pojęciu spółki cywilnej traktowanej jako jednostka organizacyjna. Autorka uznaje handlową spółkę osobową w organizacji za jednostkę organizacyjną. Przemawia za tym według Autorki posiadanie przez nią struktury, nazwy, siedziby i członkostwa.

W zakończeniu tego rozdziału Autorka zajmuje się tym, jakie przepisy należy stosować do spółek osobowych w stadium organizacji. Przedstawia rozbieżne stanowiska doktryny w tym zakresie, które można podzielić na cztery grupy stanowisk. Według tych poglądów należy stosować odpowiednio: przepisy art. 860 kodeksu cywilnego i n. o spółce cywilnej; przepisy kodeksu spółek handlowych o kapitałowych spółkach w organizacji; przepisy dotyczące danego typu spółki po jej zarejestrowaniu; stosowanie ogólnych przepisów kodeksu cywilnego. Autorka prezentuje także własne stanowisko w tej kwestii i uważa, że do spółki osobowej przed rejestracją należy odpowiednio stosować przepis dotyczące danego typu spółki po jej zarejestrowaniu, o ile nie stoi to w sprzeczności ze specyfiką spółki osobowej w organizacji.

Dotychczasowe siedem rozdziałów (poza pierwszym), było poświęcone przybliżeniu i omówieniu zagadnień związanych z konstrukcją handlowej spółki osobowej w organizacji. Kolejne trzy rozdziały są kluczowe ze względu na przedmiot opracowania określony w tytule pracy, a więc problematykę odpowiedzialności karnej.

Rozdział ósmy pracy jest zatytułowany: *Konstrukcja handlowej spółki osobowej w organizacji a odpowiedzialność karna gospodarcza*. Na wstępie tego rozdziału Autorka wyjaśnia w jakim aspekcie będzie analizować problematykę zawartą w tytule tego rozdziału. Zwraca uwagę, że uznanie spółki osobowej w organizacji za jednostkę organizacyjną oznacza określone konsekwencje prawne na gruncie prawa karnego. Autorka wskazuje m.in., że w

kodeksie karnym jest przewidziana odpowiedzialność za wyrządzenia znacznej szkody majątkowej także jednostce organizacyjnej nie posiadającej osobowości prawnej.

Autorka dokonuje szczegółowej analizy art. 296 k.k. w tradycyjny sposób, opisując podmiot, przedmiot, stronę podmiotową i przedmiotową przestępstwa niegospodarności. Więcej miejsc poświęca pokrzywdzonemu, w tym wymienionym w tym przepisie jednostkom organizacyjnym niemającym osobowości prawnej. Autorka przyjmuje, że definicja jednostki organizacyjnej, która nie jest obligatoryjnie związana z członem, „*której odrębna ustaw przyznaje zdolność prawną*”, pozwala na przyjęcie, że przepis art. 296 k.k. ma zastosowanie również do spółek osobowych w stadium organizacji.

Autorka zajmuje się także zbiegiem przepisu art. 296 k.k. z innymi przepisami, m.in. z art. 585 kodeksu spółek handlowych (podpunkt 8.3.3. pracy, s. 259 i n.). Można mieć wątpliwości co do potrzeby prowadzenia tych rozważań tj. w zakresie zbiegu przepisu art. 296 k.k. z art. 585 k.s.h. skoro przepis art. 585 k.s.h. nie obowiązuje już od 30 czerwca 2011 r. Autorka zauważa wprawdzie, że chodzi o rozważania w dacie kiedy przepis art. 585 k.s.h. obowiązywał ale praca powinna się koncentrować na analizie obowiązujących przepisów, a w ujęciu historycznym wtedy, gdy potrzebne jest to dla analizy obowiązujących przepisów lub pozostaje w związku z obowiązującymi przepisami. Analogiczne wątpliwości dotyczą podpunktu 8.4. rozdziału VIII pracy. Cały ten podpunkt jest poświęcony postanowieniom art. 585 k.s.h., który już nie obowiązuje jak zostało wskazane od ponad siedmiu lat.

Autorka zajmuje się także zbiegiem przepisu art. 296 k.k. z przepisami art. 296a k.k., 300 k.k., 301 k.k., 231 k.k. oraz zbiegiem przestępstw. Z uwagi na tytuł i przedmiot prac analiza ta powinna pozostawać w związku problematyką konstrukcji handlowej spółki osobowej w organizacji.

Rozdział dziewiąty pracy jest zatytułowany: *Konstrukcja handlowej spółki osobowej w organizacji a odpowiedzialność karna skarbowa*. Autorka prowadzi rozważania w zakresie możliwej odpowiedzialności karnej skarbowej spółki cywilnej (art. 9 § 3 kodeksu karnego skarbowego). Zajmuje się także możliwą odpowiedzialnością karną skarbową spółki osobowej w organizacji (art. 9 § 3 k.k.s.). Przyjmuje, że art. 9 § 3 k.k.s. ma zastosowanie do spółek osobowych w stadium organizacji.

W dalszej części tego rozdziału Autorka charakteryzuje zasady odpowiedzialności za sprawstwo przestępstwa skarbowego oraz za wykroczenie skarbowe. Autorka zwraca uwagę, że poprzez regulację zawartą w art. 9 § 3 k.k.s. poszerzono pojęcie sprawstwa przy przestępstwach i wykroczeniach skarbowych. Według Autorski kodeks karny skarbowy poprzez art. 9 § 3 k.k.s. wprowadził rozszerzoną odpowiedzialność. Odpowiedzialność za działanie w cu-

dzym interesie (art. 9 § 3 k.k.s.) oznacza sprawstwo rozszerzone (sprawstwo zastępcze). Autorka dokonuje analizy podstaw przypisania sprawstwa osobie zajmującej się cudzymi sprawami gospodarczymi, przytaczając także orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Autorka zajmuje się również odpowiedzialnością posiłkową w zakresie przestępstw skarbowych na gruncie k.k.s. Analizuje przesłanki odpowiedzialności posiłkowej określone w art. 24 k.k.s. i dochodzi do wniosku, że spółki osobowe w organizacji nie są podmiotami podlegającymi tej odpowiedzialności.

Ostatni, X rozdział, zatytułowany jest: *Spółka osobowa w organizacji a odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*. Na początku tego rozdziału Autorka przybliży problematykę odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych. Przedstawia modele odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych oraz kształtowanie się odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych na świecie. Opisuje inicjatywy międzynarodowe związane z odpowiedzialnością podmiotów zbiorowych. Wreszcie prezentuje ewolucję koncepcji odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary w prawie polskim.

W dalszej części tego rozdziału Autorka opisuje uregulowania polskiej ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary. Wyjaśnia pojęcie podmiotu zbiorowego, zakres odpowiedzialności prawnej podmiotów zbiorowych oraz system kar i środków karnych stosowanych wobec podmiotów zbiorowych oraz zasady wymiaru kary.

Z uwagi na przedmiot pracy istotne są rozważania dotyczące działalności spółki cywilnej w aspekcie ewentualnej odpowiedzialności na gruncie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny. Przywołuje m.in. wyrok Trybunału Konstytucyjnego, który nie uznał spółki cywilnej za podmiot zbiorowy.

W końcowej części tego rozdziału Autorka zajmuje się kwestią spółki osobowej w organizacji w aspekcie odpowiedzialności na gruncie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny. Wskazuje, że spółka osobowa w organizacji nie została wymieniona jako podmiot, która może ponosić odpowiedzialność za czyny zabronione (art. 2 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary).

Pracę kończą wnioski końcowe w których formułuje najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy zagadnień będących przedmiotem pracy.

3. Uwagi końcowe

Autorka podjęła się opracowania bardzo skomplikowanego zagadnienia. Podstawowa trudność związana jest z tym, że przedmiot pracy obejmuje dwie gałęzie prawa: prawo handlowe oraz prawo karne. Po drugie, Autorka zajmuje się problematyką odpowiedzialności karnej nie tylko w związku z działalnością spółek handlowych, ale jeszcze w dodatku, w ujęciu konstrukcji handlowej spółki osobowej w organizacji. Powoduje to, że prezentowana przez Autorkę problematyka obejmuje ogromne spektrum różnych zagadnień. Ważnym i niełatwym więc zadaniem było w pierwszym rzędzie właściwe uporządkowanie tych zagadnień i sformułowanie problemów będących tezami badawczymi i przedmiotem dalszej prawnej analizy w pracy. Można stwierdzić, że Autorka poradziła sobie z tym wyzwaniem. Materiał został właściwie uporządkowany, wyraźnie sformułowane są tezy badawcze a we wnioskach końcowych można znaleźć odpowiedzi na postawione w pracy tezy badawcze.

Praca przedstawia szereg zagadnień związanych z omawianą tematyką i ich wzajemne powiązania. Autorka dokonuje interpretacji wielu kwestii wywołujących wątpliwości. Nie poprzestaje jednak tylko na ich analizie i ocenie ale przedstawia także propozycje konkretnych rozwiązań, proponując zmiany legislacyjne. Z uwagi na ogromny zakres tematycznych omawianych zagadnień, Autorka koncentruje się tylko na najistotniejszych kwestiach. Nie zawsze jednak odpowiednie rozłożenie akcentów i prezentowanie poszczególnych zagadnień jest proporcjonalne do zakreślonego tematu opracowania i sformułowanych tez badawczych. Dotyczy to w szczególności bardzo obszernego omówienia konstrukcji handlowej spółki osobowej w organizacji, gdzie o czym już była wcześniej mowa, prezentowane są także zagadnienia związane tylko pośrednio z prezentowaną problematyką.

Wywód jest prowadzony na należytych poziomie naukowym. Rozważania w rozprawie posiadają nie tylko znaczenie teoretyczne, ale również praktyczne. Przedstawiane zagadnienia świadczą o dobrej znajomości tej problematyki przez Autorkę, w tym praktycznej, w szczególności w obszarze prawa handlowego.

Poglądy Autorki są konsekwentne, dobrze uzasadnione, oparte na bogatym orzecznictwie i poglądach doktryny.

W zakresie wymogów rozprawy doktorskiej, monografia przygotowana przez Autorkę stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Autorka wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie prawa karnego materialnego oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, w rozumieniu art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (Dz. U.

z 2003 r., Nr 65, poz. 595 ze zm.). Na podstawie tego przepisu wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie Pani mgr Marzeny Kidackiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. nadzw. dr hab. Maciej Rogalski